

HADTÖRTÉNELMI OKMÁNYTÁR

ADATOK I. RÁKÓCZI GYÖRGY TŰZÉRSÉGÉNEK TÖRTÉNETÉHEZ

1.

1632. január 15.

Fogarasi vár leltárának tüzérségi vonatkozású részletei.

BÁTHORY BÁSTYA

Az Báthory bástyán vagyon négy öreg faltörő falkony, no. 4.

1. Első álgú 50 mázsás, 25 fontos golyóbisú, Ferdinánd címere alatt, agya és kerekei romladozottak, minden vasai éppen megvadnak.

2-dik falkony 23 másás, 6 fontos golyóbisú, ugyan Ferdinánd címere alatt, agya és kerekei jók, vasasok, minden szerszámostul.

3-dik falkony 24 másás, 6 fontos, Sólyom nevű, Mihály vajda címere alatt, agya és kerekei jók, vasasok, minden szerszámostul.

4-ik falkony 30 mázsás, 8 fontos, Báthory Boldisár címere alatt, minden szerszámai jók, vasasok.

Ezen bástya alatt lévő kasamatában vagyon két mosár álgú, három-három másás, melyekben jár három fontos kő golóbis, no. 2.

Azon kasamatában festett paisok no. 97.

Ezen bástyán levő fedés alatt vagyon lövő szerszám eleiben való új vasas tengelyek, ki nagyub s ki kisebb no. 12.

Álgú eleiben való új vasas kerék no. 3.

Ismét két öreg álgú eleiben való vasas kerék no. 2.

Egy ó vasas tengely, álgú alá való no. 1.

Egy salétrom főző üst no. 1.

Álgú vonni való öreg kötél tizenhat öl, continet libras no 90.

Ezen bástyán lövő szerszám alá való új vasas tengely rudastul vagyon no. 4.

Vas nélkül való új rudak tengelyestől no. 5.

Öt hosszú nyelű vasas horog no. 5.

Álgú alá való vasas gyámol talp no. 1.

Ezen bástyán három sereg bontó no 3.

Első sereg bontó tizenhat csövű, minden szerszámostul vasas no. 1.

Második sereg bontó hét csövű, vasazatlan fakó kerekeken álló no. 1.
Harmadik sereg bontó is hét csövű, fakó kereken álló no. 1.

PORHÁZ

Az két bástya között levő új por házban vagon álgú por centenarii no. 28.

Szakállos por vagon centenarii no. 8.

Puska por vagon centenarii no. 4.

AZ VÁROS FELŐL VALÓ ELSŐ ÚJ BÁSTYA

Az Báthory bástyáról az üdvezült urunk [Bethlen Gábor] bástyájára menvén, vagon rajta négy falkony no. 4.

1. Első falkony 25 másás, 8 fontos golyóbisú, Rudolphus címere alatt. Agya, kerekei vasasok.

2-dik falkony harminckét másás, tíz fontos, moldovai vajda címere alatt, agya nélkül.

3-dik falkony 25 másás, 6 fontos golyóbisú, címer nélkül, agya és kerekei vasasok.

4-dik falkony 30 másás, 6 fontos golyóbisú, halhéas, Csuka nevű, szebeni város címere alatt, agya és kerekei vasasok, csak hogy igen régiek.

5-dik egy hosszú sebes tarack, nyolc másás, két fontos, Bekes Gáspár címere alatt, agya és kerekei vasasok.

6-ik sebes tarack nyolc másás, két fontos, medve címerű, agya és kerekei vasasok, minden szerszámostól.

.....

HARMADIK BÁSTYA

Az üdvezült urunk csináltatta második új bástyán vagon egy öreg falkony, huszonöt másás, hat fontos, címer nélkül, agya és kerekei jók, vasasok.

Ugyan itt két öreg álgú alá való vasas kerék no. 2.

Porszárasztó két tábla no. 2.

.....

AZ KÉT KÓFAL KÖZÖTT VALÓ MÁSODIK PORHÁZ

Fekete ón vagon benne három mása, centenarii no. 3.

Álgúhoz való három öreg karikás derék szeg no. 3.

Álgú tengely végiben való szeg no. 8.

Álgúhoz való öreg horog vas karika no. 1.

Két széles tálnér vas karika no. 2.

Álgúhoz való öreg vas karika no. 1.

Egy tekenőben holmi dirib darab töredezett vas szeg, álgúban való.

Pornak való fenyű tonna no. 2.

Az urunk első bástyáján levő agy nélkül való öreg falkonnak minden nemű vas szerszámai itt éppen vadnak.

Olvasztott fenyű szurok vagyon librae no. 58.

Kénkő vagyon centenarii no. 2. librae 52.

Olvasztatlan fenyű szurok centenarius no. 1

NEGYEDIK BÁSTYA

Az üdvezült urunk építtette harmadik bástyán vagyon egy Philemile nevű új álgú, harmincöt másás, tíz fontos, az maga címere alatt, minden szerszámai jók, újak és vasasok.

2-dik falkony húsz másás, hat fontos, maga címere alatt, minden szerszámai újak és vasasok.

3-dik falkony húsz másás, hat fontos, maga címere alatt, minden szerszámai újak és vasasok. ...

4-dik új falkony húsz másás, hat fontos, maga címere alatt, minden szerszámai jók és vasasok.

5-dik ó falkony huszonöt másás, hat fontos, címer nélkül, minden szerszámai jók és vasasok.

.....
Az tüzelő kasamatában egy nagy öreg mosár álgú, húsz másás, harminc fontos kő golyóbissal járó, minden szerszámai jók és vasasok.

AZ TOMORI BÁSTYÁN vagyon egy sugár hosszú tarack, 8 másás, egy fontos golyóbisú. Ugyanott más falkony, 14 másás, 4 fontos golyóbisú, minden szerszámostul megvadnak.

.....
Az kapu felől való kasamatában vagyon egy nagy öreg négy karikás mosár álgú, tíz másás, tizenöt fontos kő golyóbissal járó, egyik kerék talpa vaszatlan, egyéb szerszámai mind vasasok.

.....
Az kapu felet való porkolábok házán feljül vagyon egy kis falkony, 12 másás, hat fontos golyóbisú, minden szerszámai jók, vasasok.

Ugyanott egy hosszú sugár tarack, hat másás, másfél fontos golyóbisú. Maylat címere és neve alatt való, egyik kereke vasas, másik vasatlatlan

Ugyan ott álgú vonni való kötelek no. 13.

[összesen 370 öl, súlya 1283 font].

.....
Álgú vonni való öreg vas láncok no. 4.

[34—37—53—39 szemből állók].

.....
Puska pornak való üres fenyű tonna no. 1.

Ezen házban egy deszkával által rekesztett kamara, melyben vagon nagy öreg szakállos no. 121. Az tizének agya nincsen.

Vagyon hét rendbéli polcokon álló tüzes szerszámmal teli csinált csupor, az mint az porkolábok mondják. no. 1400.

Ugyan ott kivető tüzes kalács no. 24.

Sáncban kihányó szeges csöves lud vagon no. 20.

Hosszú rudakra épített sáncban kivető ludak csövöstül no. 26.

Ostromra kihányó csövös golyóbisos poros gömbölyeg tüzes szerszám no. 80.

Tarack golyóbis öntő forma no. 2.

Szakállos golyóbis öntő forma no. 4.

Fából csinált ostromra kihányó tüzes csövek porral, golyóbisal rakattak no. 76.

Pornak való fenyű tonna no. 3.

Két tonna kanótt no. 2.

Golyóbis nélkül való szakállos töltő no. 100.

Kerék talpára való két darab vas no. 2.

Álgyú tengely végében való két öreg vaskarikka no. 2.

DESZKÁBUL CSINÁLT KONYHA

Álgyúk alá való vasas kerekek jók, no. 28.

Ugyan ott álgyú alá való vasas kerekek töredezettek vadnak, no. 4.

Egy álgyú alá való vasas gyámol talp, no. 1.

AZ ÖREG GRÁDICS ALATT VALÓ HOSSZÚ BOLTBAN

Vagyon külömb-külobb féle lövő szerszámokban való golyóbis.

Első ládában hat fontos álgyú golyóbis vagon no. 250.

Második ládában nyolc fontos álgyú golyóbis no. 355.

Harmadik ládában három fontos tarack golyóbis no. 1065.

Negyedik ládában négy fontos tarack golyóbis no. 140.

Ötödik ládában tíz fontos álgyú golyóbis no. 50.

Hatodik ládában fél fontos siska golyóbis no. 460.

Ezekhez nincsen lövő szerszám.

Hetedik ládában tizenöt fontos álgyú golyóbis no. 65.

Nyolcadik ládában vagon 20 fontos álgyú golyóbis no. 8.

Ezekhez nincsen lövő szerszám.

Kilencedik ládában vagon egy fontos tarack golyóbis no. 400.

Tizedik ládában vagon két fontos tarack golyóbis no. 1216.

Tizenegyedik ládában vagon másfél fontos tarack golyóbis no. 840.

Tizenkettedik ládában vagon 25 fontos golyóbis az legnagyobb álgyúhoz való no. 3.

Ezen ládában vagyon 40 fontos álgú golyóbis no. 2.

Ez két rendbelinek nincsen lövő szerszáma.

Szakállós golyóbis vagyon no. 500.

In summa promiscui maior et minor.

Ugyan itt vas sulom egy nagy öreg tetéz cseberrel vagyon no. 1.

TYUKÁSZ HÁZ

Ezen tornácban... három álgú agyainak kiszabott fái, tölgyfából csinált, minden szerszámával, csak vasazni kell no. 3.

Azon kívül hét álgú agyainak való tölgyfából kifaragott deszkák üszegében no. 7.

EGY HOSSZÚ SZIN

Álgúnak való kiszabott tengely fák no. 6.

Ez mellett kívül vagyon egy nagy rakásba álgú kerékhez való külő fa.

Másik rakásban vagyon mellette egy nagy rakás álgú kerékhez való talpa.

Országos Levéltár, Urbaria et Conscriptioes 14/39. 32. folio levél.

2.

1646. július 21.

A nagykállói salétromfőző ház leltára

Inventarium instrumentorum et aliarum rerum ad inspectionem salis nytri domus destillationis pertinentium in oppido Nagy Kallo factum, ad mandatum illustrissimi ac celsissimi principis domini domini nostri clementissimi ad manus egregii domini Stephani Horvat de Szekely salis nytri inspectoris et cumulatoris per manus egregii domini Danielis Cseresniey antea eiusdem salis nytri cumulatoris resignatorum. Praesentibus Stephano Babay iuniore provisoro et tricesimatore Kalloviensi, Petro Thuri alias Eötues, Johanne Szent Mihali iurato notario Kalloviensi, Georgio Literato Sarnoczay tricesimae Kalloviensis rationistae, Christophoro Hanszdorfler artellariorum magistro eiusdem Kalloviensis et Joanne Matis. Anno 1646. die 21. Julii.

Az salétrom eresztő ház fundussánál, benne való instrumentomokkal, ahoz tartozókkal. Az eresztő házban egy katlan főző üstével, mely beli vagyon tapasztva és környül annak rendi szerint deszkával felcsinálva, az alja téglával rakva.

Lúgos kád nyolc, fődelő kád egy, szaporító kád egy, salétrom aluvó tekenyű nyolc.

[*Más kézzel*]: Az kádaknak négyét Gávára [*I. Rákóczi György családi birtokára*] vitette praefectus uram [*Debreczeni Tamás jószágkor-mányzó*] az ispánnal iuxta quietantiam.

Az udvaron négy hitván tekenyű, désa négy, rocska négy, vas ásu három, kapa egy, tajtékmerő réz kanál egy, csákány egy, nyeles lúg merető kettő, egy kút az eresztő házban, egy hitván veder benne, egy fa csiga az kúton.

Egy tekenyő emelő csiga is rúdjaival együtt. Tizenhárom új réz üst az eresztő ház kamara padján.

[*Más kézzel*]: Ezeket Gávára vitette praefectus uram Baniaj János-sal, kiről extál quietantia.

Vagyon egy mása tizenhat vas glóbisával együtt, mely teszen hat mását, egy korcsolya, egy padrajáró lajtorja.

Vagyon eresztett salétrom négy hordóban tizennégy mása és hét font, centenarii 14/7.

Vagyon salétrom eresztő házbul nyíló két ajtójú kamara, melyben vagyon eresztetlen salétrom százhusz mása, centenarii no. 120.

Azon kamarán vagyon két felé nyíló fenyő deszkából csinált ajtó, vas sarkakra, kettő.

Azon kamarában vagyon fenyő deszkából csinált salétrom szárasztó három láda.

Vagyon az eresztő házban tizenkilenc fenyő deszka folyó gerendákon rakva, hogy az madarak az eresztett salétromban ne rusnyálkodjanak, körül Czeigbart uram quietantiát kíván.

Az eresztő háznak padján vagyon munkácsi hordó üres, kit udvar-bíró uram adott no. 90.

Vagyon az eresztő házban két felé nyíló fenyő deszkából csinált ajtó vas sarkokon kettő, vagyon két lakatt.

Azon salétrom eresztő háznál vagyon egy szoba pitvarostul és pitvarbul nyíló kamara.

Az szoba végében vagyon egy hosszú kamara, kiben hatvan hordó salétrom elfér, az kamara végében vagyon egy kis kert.

Vagyon a salétrom ház eresztő udvaron egy kazal fal, salétrom eresztéshez való, az salétrom eresztő ház pedig éppen zsindeles.

[*Harmadik kézírással*]: Pénzt administrált, adott in paratis kilencszáznyolcvanegy forint huszonkét pénz. In restantiis harmincnyolc forint. Item maradék eresztett salétrom egy mása.

[*Pecsétek, alattuk*]: Stephanus Babay iunior mp. Petrus Eötues mp. Joannes M. Szent Mihalinus mp. Georgius Sarnoczaei mp. Christoph Zeigbart, Matis Janos.

Országos Levéltár, Kamarai lt. Archivum Familiae Rákóczi f. B. 1608. fol. 423—424. 2 folio levél.

3.

Hermann Lidere ügyüöntő levelezése

a)

*(Sárospatak, 1647. június)**Hermann Lidere ügyüöntő kérvénye Debreczeni Tamáshoz,
a magyarországi Rákóczi-birtokok jószágkormányzójához*

Herman Lydere álgyü öntőnek alázatos supplicatioja Kegyelmedhez.

Kegyelmedet Uram, kelletek alázatosan megtalálnom, mivel immár ugyan sok az munkám, az mellyet műveltem, mellyekről számot nem vettem, mivel pedig, Uram, én írástudatlan ember vagyok, el is felelkezem. Annak felette, Uram, szükségim is sokak vadnak, mind magamra s mind legényimre nézve, az gazdámnak is sokkal vagyok adóss.

Kegyelmednek azért, Uram, alázatosan könyörgök, mint uramnak, Kegyelmed adjon négy száz forintot, vehessem valami hasznát szolgáltatónak, mert így aprónként semmi látattya nincsen sok dolgaimnak, alig győzöm csak a legényimet is. Vettetne Kegyelmed számot is az én munkám felől, látnám miért fáradtam s mi haszna munkámnak. Mellyet Kegyelmednek, mint uramnak, alázatosan megiszolgálom.

b)

*Sárospatak, 1647. június 6.**Debreczeni Tamás válasza*

Végezd el csak dolgodat, megfizettetek én, de valamig el nem végezed, addig nem adatok. Ahol azt írod: számvetésed nem volt, nem emlékezel reá, de vagyon számvetésed az elein való öntésidről s contentatiód is azokról. Azolta az mit műveltél, ismég számot vessenek. Csak végezd el ez utolsókkal való dolgaidat s ha mivel adós leszünk, mingyárát megfizettetem. In Sáros Patak, die 26 Junii, anno 1647.

Debreczeni Thamas mp.

c)

*(Sárospatak, 1647. június)**Hermann Lidere viszontválasza*

Hermann Lidere replicatioja Kegyelmedhez.

Kegyelmed, Uram, megbocsásson, ha Kegyelmed énnékem pénz nem adat, én egyedül nem dolgozhatom, mert az legényim elmennek, ha nem fizethetek. Valami hitván ruhát is csináltattam, melynek az árrával most is adóss vagyok. Az miről Uram, számot vetettek velem s contentáltak, én arról nem kérek, hanem az ki még számvetetlen, arra kérek. Kegyelmed adasson arra, félben immár nem hagyom, ha Isten eddig rá segített, immár Istennek hála, az könnyebb fele vagyon hátra.

d)

(Sárospatak, 1647. június 28.)

Debreczeni Tamás döntése

Az első számvetés után adgya be őkegyelme, mennyit öntött újra, ezen mingyárást számot vettek őkegyelmével. Azt is megírassa, mikor mit adattam. In Sáros Patak, die 25 Junii, anno 1647.

Debreczeni Thamas mp.

(Debreczeni válasza Lidere kérvényére rávezetve.)

Országos Levéltár, Kamarai lt. Archivum familiae Rákóczi f. B. 1606. fol. 394. 2 kis levél.

e)

(Sárospatak, 1647. december)

Hermann Lidere kérvénye a fejedelemhez

Saoros Patakon lakó Herman Lidere, Nagyságod ágyúöntője alázasson könyörgök Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak.

Kegyelmes Uram, alázasson kénszerítetem Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak. Kegyelmes Uram, valami fizetésemben pénzbeli restál, immár Kegyelmes Uram az elmúlt napokban megbusítottam praefectus uramot ő kegyelmét fizetésem felől, de ő kegyelme nem akarja kiadni, amíg a munka nem lesz készen. Kegyelmes Uram, mivelhogy sem magamnak mivel élni, a legényeket is nincs mivel fizettetnem, mivelhogy a legények engemet busítanak mindennap, hogy fizethetnék meg nekik, könyörgök alázasson Nagyságodnak, mint kegyelmes uramnak, méltóztassék fejedelmi kegyelmességéből parancsolni, bár csak száz forintot adgyanak ki, mert nincs mivel élljek, mivel a nélkül is még két ezer forint restál. Az mely hozzám való Nagyságod kegyelmességéért álgya meg az szent úr isten Nagyságod.

f)

(Sárospatak, 1647. december 21.)

Debreczeni Tamás javaslata a fejedelemhez

Kegyelmes Uram, az álgyú öntőnek Nagyságod parancsolta vala, úgy fizettessek, ne ő maradjon adóssa, hanem Nagyságod neki, mert ő neki nehéz aztán fizetni, igen vigyáztam arra. Mielta ide jött, az mit itt öntött, immár ennyit fizettem neki, mint im az számtartóval leírtam. Az 24 taraszokról számot vetvén régen vele, im most is adatok 200 forintot. Igen kellene ugyan, ha egyik belső porkoláb mindennap ugyan reá vigyázna, hogy mivelnének, mert sokszor nem kezdetek mivelni, de az praebendát ugyan elhorgyák. Őneki nincsen kára benne, mert ez télen pénzén kellene élni, ha elvégezné tisztítását és számot vethetném vele, de káros az sok praebenda. Ha mivelnek, agyák ki, ha nem mivel,

akkor ne adnának. Károkat is tön az öntésben, még azt is ki kellene tudni. Ha Nagyságod marad adóssa, meg fizethet kiról, de ha ő, nehéz lesz megvenni.

In Sáros Patak, die 21 X-bris, anno 1647.

Nagyságodnak alázasat szolgálja

Debreczeni Thamas mp.

[I. Rákóczi György sk. döntése]:

Az 28 fontos 6 ályuban megyen centenarii no. 378 librae 60, másájától f. 4/50, teszen f. 1693/25. Eddig attak neki f. 1700, többet kell most igirni, adasson pénzt neki in fabricam etc. 21. Dec. Sarospatak 1647.

[Az ágyúöntő kérvényére van rávezetve Debreczeni javaslata és a fejedelem döntése is.]

Országos Levéltár Kamarai lt. Archivum familiae Rákóczi f. B 1606 fol. 395. 2 kis levél.

g)

(Sárospatak, 1648. március.)

Hermann Lidere kérvénye Debreczeni Tamáshoz.

Hermann Lider ágyu öntőnek alázasat suplicatioja Kegyelmedhez, mint urához.

Kegyelmednek, mint uramnak alázasatosan jelentem. Kegyelmednek, uram, nyilván vagyon, én az mi Kegyelmes urunk ő nagysága munkáját minden alkalmatossággal, jó móddal Istennek kegyelmességéből elvégeztem. Kegyelmednek, mint uramnak alázasatosan könyörgek, Kegyelmed hozzám való jó akarattya még én bennem meg nem hült, az Kegyelmed fogadássa szerént, annak okáért mint uramnak, Kegyelmednek alázasatosan könyörgek, Kegyelmed, Uram méltóztassék parancsolni számtartó uramnak vagy exactor uramnak, vetnének számot velem és fizetnének meg, mivelhogy szolgálímnak is sokkal vagyok adós, azonkül a hol asztalt tartottam is, meg kel fizetnem. Továbbá ezen is alázasatosan könyörgek Kegyelmednek, mint uramnak, az elmúlt napokban jelentettem Kegyelmednek, mint uramnak, hogy elsőben Lengyelországban mennék, tudni illik egy cantorra megjónék az mi Kegyelmes urunk ő nagysága szolgálattára.

Kegyelmednek alázasat méltatlan szolgálja mint urától i. v. v. [Kívül]: Alázasat suplicatiomat nyútom nemes, nemzeti praefectus uramnak ő kegyelmének.

[Debreczeni Tamás kezével]: Exactor uram, Vízaknay Márton ur és számtartó uram vessenek számot ő kegyelmével és hozzák kezemhez, hogy fizethessenek meg neki. De Pálházi István uram is ott legyen az számvetés-

ben, mert ő kegyelme erogált mind rezet, ónat. In Sáros Patak, die 20. Martii anno 1648. Debreczeni Thamas mp.

[Debreczeni döntése a kérvényre rávezetve.]

Országos Levéltár, Kamarai lt. Archivum familiae Rákóczi f. B. 1606. fol. 392. 2 kis levél.

4.

Dés, 1648. február 10.

A fogarasi udvarbíróknak és porkoláboknak adott fejedelmi utasítás tervezetéből a tüzérségi vonatkozású pontok

Instructio pro provitore Fogarasiensi ac castellanis.

-
3. Az árokban levő porházakat cserepeztessek meg mindjárást,
 4. Az várbeli czejtházat is mindjárt cserép alá vegyék,
 5. Az portörő malomnak igen jó erős kertet csináljanak körülle és az por szárasztó házat is jó móddal készítsék el, megsindelyezzek és kő kéményaljat csináljanak neki,
 6. Az bastyáknak hidlása megbontakozott, áldgyú-kerekeknek és lövőszerszámok agyainak, tengelyeinek renováltatása, ugy látjuk, igen kívánatit, készen is pediglen mind kifaragva, mind pediglen afélékhez való fáknak jó száraz helyben való készen állása mindenkor kívánatnék, azt is azért fogyatkozás nélkül vitessék véghez.
 7. Az ispánokkal magok járásokból esztendőnként az szokás szerént fenyőviaszat, taplót, földhordó kosarakat avagy tekenőket administráltassanak elegendőt és azokat jó alkalmas helyekben tartsák,
 -
 14. Porhoz való tonnákat tölgyfából csináltassanak, mert az fenyőfa helyben is igen veszendő, de kiváltképpen utra semmirekellő, melyről parancsoltunk is az székekre,
 15. Kanótot bővön, áldgyukhoz való köteleket is elegendőket csináltassanak. [Rákóczi sk. széljegyzete]: Ezt Fejérvárott kell véghez yitetni,
 16. A salétromnak szorgalmatosson való főzetetésekre az arra rendelt embereknek gondja és vigyázása legyen,
 17. Vas nélkül az várat semmi időben ne hagyják és ha mikor fogyatkozni kezdene, bennünket tempestive tudósítsanak,
 18. Áldgyukhoz való csigákat az cejtházhoz kettőt is igen jókat csináltassanak,
 19. Az hidakra oly gondviselés legyen, hogy ha mikor kívánatnék, öreg lövő szerszámot is ki és be fogyatkozás nélkül vonhassanak rajtok. [Rákóczi kezével]: Olton által

24. Az lövő szerszámok gyújtó lyukainak, serpenyő fedeleeknek vétesék mértékét az pattantyusokkal és alá vivén Fejérvára, öntessék meg, melyről parancsolni fogunk prefektusunknak.

10. Februarii Des 1648.

Az utasítás többi pontja a vár építésével és élelmiszerral való ellátásával foglalkozik.

Országos Levéltár, Rákóczi-Aspremont lt. c. 28. f. 2. no. 44. 2 folio levél.

5.

Dés, 1648. február 10.

A fogarasi pattantyúsok szabályzatának a fejedelem által felülvizsgált és jóváhagyott tervezete.

A fogarassi pattantyúsoknak instrukciójok és edictumok.

1. Mindenik pattantyús az ő gondviselése alá bízott bástyákra úgy viseljen gondot, hogy ha mi fogyatkozás azokon és azoknak kasamatáiban levő lövő szerszámok és egyéb pattantyúsok mesterségét illető dolgokban lesznek, egyáltalában nem más, hanem azon pattantyúsok fognak érte severe megbüntettetni, az kiket concernalni fog az dolog, mert mi az pattantyúsoknak heverésekre, részegeskedésekre és csak az várason való vándorlásokra nem akarunk fizetni. [*Rákóczi sk. széljegyzete*]: Igy kell, parancsolom.

2. Elrendelve legyen, hogy continue legalább kettő-kettő az pattantyúsokban éjjel és nappal az várban tanáltassék, melyet valaki az ő rendben elmulat, elsőben ez pattantyúsoknak előttük járója három forint poenával büntesse meg, ha másodsor elmulasztja, az porkolábok értésére adván fogarassi főkapitánunknak, az kapu között való veretéssel büntesse meg, ha ki pedig harmadszor is azt cselekedné, halállal büntettesse meg érte. Hoc tamen excepto, ha az kin az rend volna, vagy betegség vagy más egyéb oly elmulaszthatatlan dolga occurálna, az fő pattantyús mestertől kérdezzék és nyerjen licentiát és az olyankor mást substituáljon helyette, az pattantyúsok kapitányának pediglen hon nem létében az várbeli porkoláboktól kérjenek arra való licentiát.

3. Valakin az rend leszen, hogy az várban benn legyen és az részegen tanáltatik akár éjjel s akár nappal, ha nappal, az porkolábok fogassák meg és ha az pattantyúsoknak előttük járójok hon vagyon, hívassák be, mutassák meg neki s azbeli excessusért elsőben egy nap és egy éjjel halassák az tömlöcben, avagy mindjárt az kapu között megveresse az előttük járó. A porkolábok minden kedvezés nélkül eljárjanak benne, toties quoties. Ha pedig északa tanáltatik részegen lenni az ő rendi szerént ben háló pattantyús, azt minden további való halogatás nélkül az

porkolábok megfogassák, tömlőben tétessék, reggel az fő pattantyús mes-tert be hivatván, ugyan ott az várban az előttök járó, porkolábnak is jelenlétekben és több emberséges embereket is, mind németeket, magyarokat convocálván, törvént láttasson reája és első vétkéjért három forinttal büntesse, másodsziórt az kapu között igen erősen megveresse, harmadsziórt pediglen fogarassi fő kapitánunk halállal büntettesse.

4. Ha mely pattantyús az várban veszekedik, grázdálkodik, porkolá- bokkal vagy egyéb várbeli szolgálkkal az kapu belől veszekedik, árestál- tassák az porkolábok és az előttük járójoknak értésére adván, az menjen be az várban és az mint feljebb is megirattak, convocáltasson emberséges embereket és ugyan ott az várban igazítsa el törvény szerént, nem ked- vezvén egyik félnek is.

5. Ha valamely pattantyús az várban fegyvert vonson, annál inkább ha embert sért, ha várbeli lopásban tanáztatik, vagy egyéb várnak és nekünk tartozó hűségek ellen való dologban, aféléknek érdemek szerént való megbüntetése fogarassi fő kapitánunk authoritássában leszen [Rákóczi sk. egyszavas betoldása]: utánunk, abhibeálni fogja mindazonáltal az pattantyúsoknak előttök járóját és több emberséges embereket is.

6. Ezeken kívül ha mi oly dolgok occurálnak az pattantyúsok között, vagy azokkal valakinek valami dolga leszen, az pattantyúsok kapitánya igaz törvént szolgáltatson felőle, kivel ha az peresek contentusok nem lesznek, fő kapitánunk eleiben trasmittáltassék.

7. Hogy az portörésben jobb móddal procedálhassanak és ha mi fo- gyatkozás abban esnék, egymásra ne hárogathassák, két bizonyos pattan- tyús rendeltessék, az kik arra gondot viseljenek és annak igazán való administratiójáról számot is adjanak.

8. Az salétromnak is megeresztésére két hiteles pattantyúsok rendel- tessenek, azok is az ő reájok bizott dolgokat és hivataljokat igazán adminisztrálják.

9. Azon közben az pattantyúsok héjában ne heverjenek, tüzes szer- számok csinálásában continue munkálódjanak, poroknak szép tisztán és szárazon való tartásokban és egyéb lövő szerszámok agyainak, kerekeinek és egyéb eszközöknek felépítettésében.

10. Mi úgy értjük, hogy az mely legények pattantyússágnak tanu- lására adják is magokat, derekas mesterségeket nem akarják nekiek meg mutatni, sőt ugyan titkolják inkább tőlük, [innen Rákóczi sk. kézírása]: tartozzanak azért az pattantyúsok, mind penig az caibert sub poena infi- delitatis (mégegyszer kiürva: tartozzanak) tanítani fundamentaliter s azért tőlük semmi tartást ők nekiek nem szabad venni, holott mi azért tartjuk őket, hogy azzal is szolgáljanak. Ugyan jó akarattul ha mit azért akar adni, szabadságában legyen, de arról is semmi egyéb personaliter adót ne keressen rajtuk.

Mind ezeket penig resolválván, egyebek mindenekben az szerént regestrantur.

10 Februarii, Des 1648.

A lapszálon Rákóczi sk. széljegyzetei: a 2. ponthoz: idem (ez az 1. pont széljegyzetére utal), a 3. ponthoz: ez is jó, a 4., 5., 6., 7., 8. és 9. pontokhoz: idem (a 3. pont széljegyzetére utalva).

Országos Levéltár, Rákóczi-Aspremont lt. c. 28. f. 2. no. 49. 2 folio levél.

6.

(1648.)

Knauffel Jakab fogarasi tüzérségi kapitány előterjesztése (valószínűleg a fogarasi főkapitányhoz) a fogarasi tüzérek fizetéséről és minősítéséről.

Conventiones nobilium, egregiorum ac strennorum artellarii magistrorum capitanei caeterorumque tormentariorum et igniariorum arcis Fogaras.

Nobilis Jacobus Knauffel artellariae capitaneus pro solutione sua habet paratis in pecuniis f. 500. Az én állapotom, szolgálatom nyilván vagyon Nagyságodnál.

Nobilis Christianus Sosloszer tormentarius et igniarius annuatim pro solutione sua habet paratis in pecuniis f. 225. Panneum pro amictu ex genere fajlandis ulnas no. 10, viginti cubulos tritici: cubulos 20, vini urnas centum: urnas 100, hebdomadales pecunias d. 40, mectabiles porcos: porcos 2. Ennek is Nagyságos Uram, mind szolgálatja és állapota nyilván vagyon Nagyságodnál.

Nobilis Thobias Koch, tormentarius et igniarius annuatim habet pro solutione sua paratis in pecuniis f. 160, pannum pro amictu ex genere fajlandis ulnas no. 6, tritici cubulos saxoniciales: cubulos 16, vini sexaginta urnas: urnas 60, hebdomadales pecunias d. 30, mactabilis porcus: porcus 1. Ez, Nagyságos Uram, minthogy pataki czaibert volt, az én botom alatt nem volt, szolgálatját én nem tudom, hanem Nagyságod inkább fogja tudni.

Egregius Augustinus Klázer tormentarius et igniarius habet per annum pro singulis mensibus angariatim talleros no. 10, tallerum unum computando pro f. 1, d. 80, facit in usualibus monetis hungaricales florenos no. 216. Per diem duas iustas vini: iustas 2, mensalia liba: liba 6, hebdomadales nummos d. 60. Ezt, Nagyságos Uram, mind az álgyük, mind pedig az tüzes szerszámok körül adhibeáltam.

Joannes Kloni tormentarius et igniarius habet per annum pro solutione sua paratis in pecuniis f. 80, tritici cubulos: cubulos 12, vini urnas viginti quatuor: 24. Ezt, Nagyságos Uram, én az tüzes szerszámokra, az mint én tőlem itt lehetett, megtanítottam, tanuló legénységében adhibeáltam is az expeditiókor. Ez Patakról jött vala be tanolni.

Christophorus Vartembergh tormentarius habet pro solutione sua menstruatim florenos septem: f. 7, tritici cubulos per annum cubulos 12, vini urnas: urnas 24, mactabilem porcum: porcum 1, lignorum currus no. 12. Ez, Nagyságos Uram, mezőben is az ellenség ellen jól viselte magát, most is naponként az mire kelletik adhibeáltatja magát, de ha Nagyságod kegyelmessége, más valami jobb állapotocskát is az én ítéletem szerént megérdemlene.

Simon Angial tormentarius habet pro solutione sua menstruatim f. 7, per annum cubulos tritici: cubulos 12, vini urnas numero: urnas 24, mactabilis porcus no. 1, per annum caseos quatuor: 4, lignorum currus no. 12. Ez is, Nagyságos Uram, régi hűséges szolgálatjára nézve, az mint nyilván vagyon Nagyságodnál, az én ítéletem szerént valami jobb állapotocskát vagy cziaybertságot valahol az ő Nagyságok várában meg érdemlene, az Nagyságod kegyelmessége accedálván.

Joannes Nathen tormentarius habet pro solutione sua menstruatim f. 6, per annum tritici cubulos: 12, vini urnas: urnas 24, lignorum currus 12. Ezt is, Nagyságos Uram, az tüzes szerszámokra instruáltam, örömet is akármi szolgálatra adhibeáltatja magát, csakhogy mezőben való magaviséletét nem láttam, mivel az expeditiókor itthon kellett maradnia.

Michael Miller tormentarius habet pro solutione sua menstruatim f. 6, tritici cubulos sex: cubulos 6, vini urnas: urnas 6, porcus mactabilis 1. Efelől is, Nagyságos Uram, jó reménységem van, hogy ha szintén mezőben kelne, az ellenség ellen is jól s vitézi módon viselné magát.

Az tanuló pattantusoknak fizetések következőképpen óról órá kijár, úgy mint

Fridericus Horonnak egy órá	f. 6, d. 40.
György Hoffmánnak egy órá	f. 5, d. 50.
Eötves Andrásnak egy órá	f. 4.
Takác Györgynek egy órá	f. 4.

Ezt a négyet, Nagyságos Uram, annyira tanítottam, hogy az ágyúból való lövésben próbájokat producálhatnák, az tüzes szerszámoknak csináltatására és ebbeli próbájoknak producálására, minthogy eszköz nem volt hozzá, hogy magok industriájából elkészíthették volna, eddig, Nagyságos Uram, elhaladott, noha, Nagyságos Uram, más tüzes szerszámoknak csináltatásában eléggé munkálkodtak.

Hancz Fildernek egy órá f. 4. Efelől Nagyságos Uram, az mint tanító mesterétől végére mentem, kicsin reménység vagyon, mivel nem aptus erre az állapotra, nem is fér elméjében az tanítás, minthogy semmi írást nem tud.

Christianus Wenzelnek egy órá f. 4. Ez, Nagyságos Uram, minthogy látta, hogy nagy bajjal, főtöréssel jár az dolog, goromba elmével bírván,

hivataljában nem is járt el, hogy igyekezett volna tanolni, mert ez is semmi írást nem tud, sőt ilyen reménségéről táplálta magát, hogy az compániában vissza mehet.

Joachimus Graffbergernek egy hóra f. 4. Efelől, Nagyságos Uram, reménségem jó vagyon, mert jó elméje vagyon hozzá s igyekezik is tanolni, és ha eszközöm volna hozzá, hogy ugyan meg taníthatnám, nem válnék az többi közzül egy is az ónagyságok szolgálatjára olyan, mint ez. Ez az Patakon megholt cziaybert fia.

Országos Levéltár, Rákóczi-Aspremont lt. c. 28. f. 2. no. 65. 2 folio levél.

Makkai László.

